

**ATRIBUȚIILE CODULUI AUDIOVIZUALULUI AL REPUBLICII MOLDOVA
ÎN ELABORAREA NOILOR POLITICI EDITORIALE
LA TV MOLDOVA 1 (2006-2009)**

Boris PARFENTIEV

Catedra Jurnalism

In article are reflected principles provided by the TV and Radio Code of Republic of Moldova, that should stay on the basic of the editorial policy to be promoted by the public broadcaster. It also describes the way the principles were implemented in the practice of Moldova1 in 2006-2009. A sample of the detailed requirements developed by French Television is presented. Axiom is grounded in the study that public opinion research should not be ignored especially regarding the rightness of reflecting the social political and economical life in the Public mass-media. Also the real situation is examined regarding the editorial policies promoted by TV Moldova 1 taking into account the new legislation passed in 2006. Proposals are given for improving the institution.

În anul 2006 Parlamentul Republicii Moldova adoptă noul Cod al Audiovizualului, care a intrat în vigoare la 18 august (când a fost publicat în Monitorul Oficial, nr.131-133), abrogând Legea Audiovizualului din 1995 și Legea cu privire la IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, adoptată în iulie 2002. De acest act legislativ au fost legate mai multe speranțe de perfecționare, de ajustate a politicilor editoriale ale Companiei „Teleradio-Moldova” la rigorile unei instituții publice a audiovizualului. Codul pune în sarcina Companiei să prezinte publicului realizările culturii, științei mondiale și ale celei naționale, să promoveze valorile civilizației contemporane în genere; să cultive demnitatea umană, toleranța, morala publică, spiritul civic, valorile democratice, unitatea națională, adevărul, justiția, ținându-se cont de convingerile morale, politice și religioase ale diferitelor categorii ale populației. Conform Codului, Compania trebuie să transmită onest, fidel, echidistant informațiile în cadrul programelor de știri; să asigure dreptul la informare al tuturor categoriilor de cetățeni ai Republicii Moldova; să favorizeze dezbaterile democratice, schimburile de opinie între diversele categorii ale populației, precum și integrarea în societate a cetățenilor; să realizeze emisiuni cognitive și de divertisment destinate copiilor de diverse vârste, adolescenților, tinerilor etc. [1].

În conformitate cu art.51 al Codului, Instituția Publică Națională a Audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” urma să elaboreze, să producă și să difuzeze emisiuni radiofonice și televizate despre realitățile sociale, politice și economice interne și internaționale, precum și din domeniile culturii, agrementului, învățământului, educației, sportului; emisiuni pluraliste, imparțiale, inovative, marcate de calitatea înaltă și integritatea programului, menite să asigure informarea corectă, imparțială, echidistantă a consumatorilor, respectând echilibrul politic, libertatea de exprimare, de creație și de convingeri [2]. Un alt scop al noului Cod al Audiovizualului a fost de a întruni standardele europene privind mass-media liberă și pluralistă care operează într-un stat de drept, democratic. În introducerea la Comentariul asupra proiectului Codului Audiovizualului Republicii Moldova, întocmit de Katrin Nyman-Metcalf, expert OSCE, se precizează: „Pentru ca să poată exista o mass-media liberă și democratică, ar trebui să existe un număr minim de restricții, pe când legile ar trebui să garanteze condiții propice pentru mass-media libere” [3].

Însă, dacă e să revenim mai aproape de tematica propusă spre abordare în articolul dat, ne vom referi la articolele Codului ce țin de politica editorială, conținutul serviciilor de programe oferite de către serviciile publice ale audiovizualului. Audiovizualul public, prin statutul și vocația sa socială, trebuie să se afle în serviciul societății cu toată multitudinea ei de categorii de spectatori. Din această perspectivă, după cum menționează mai mulți specialiști în domeniul audiovizualului, sunt oportune prevederile cuprinse în Capitolul II al Codului Audiovizualului, în care se face referință la principiile de comunicare audiovizuală, cum ar fi:

- garantarea moralității și asigurarea protecției minorilor;
- echilibrul și pluralismul politico-social;
- libera recepționare a serviciilor de programe;
- independența și libertatea editorială;
- protejarea patrimoniului lingvistic și cultural-național;

- protejarea spațiului informațional național;
- accesul consumatorului de programe la evenimentele de importanță majoră;
- dreptul la replică, rectificare și la remedii echivalente etc.

Codul Audiovizualului stabilește oportunitatea „garantării prin lege a independenței editoriale” și indică mecanisme de asigurare a ei. Astfel, independența editorială, în tratarea Codului, include dreptul exclusiv al organelor de conducere ale Companiei „Teleradio-Moldova” de a adopta decizii cu privire la: a) elaborarea politicii editoriale, adoptarea și modificarea grilei de emisie a Companiei; b) organizarea activității editoriale și de creație; c) conceperea și producerea programelor, inclusiv de știri și actualități; d) alte activități stabilite de prezentul Cod și/sau de Consiliul de Observatori al Companiei. În această activitate, potrivit Codului, sunt interzise ingerințele operate de autoritățile publice sau influențele vreunui partid, ale vreunei organizații comerciale, economice, social-politice, sindicale sau de alt ordin.

Un element important, inovativ, îl constituie Declarația politicii de programe, concepută de Cod ca parte integrantă a Caietului de sarcini al radiodifuzorului public național. Această Declarație urmează să cuprindă (art.62, pct.4):

- a) lista canalelor de radio/televiziune, volumul emisiilor totale/zilnice;
- b) volumul de emisie rezervat programelor în limba de stat și în limbile minorităților naționale;
- c) volumul de emisie destinat știrilor;
- d) volumul de emisie rezervat filmelor artistice și documentare, spectacolelor produse și achiziționate de Companie;
- e) volumul de emisie anual afectat producției proprii;
- f) proiecte de schimb de programe cu țări străine;
- g) volumul de emisie al programelor destinate țărilor străine;
- h) alte date etc.

Unii specialiști în materie de audiovizual (C.Pârțac, I.Bunduchi, C.Marin, A.Dorogan, V.Vasilică, E.Râbca) își exprimă, pe bună dreptate, regretul că politicile editoriale, exprimate concis și convingător, nu-și găsesc locul în Declarația politicii de programe, care în forma actuală riscă să se transforme într-un document preponderent tehnic [4]. Or, volumele de emisie și alți parametri ai programelor radiodifuzorului public național ar trebui să rezulte tocmai din politicile editoriale promovate. Ca mostră de Caiet de sarcini pentru radiodifuzorul public național poate servi Caietul de misiuni și de sarcini al Societății France Televisions (Franța), care definește orientările strategice ale societăților de televiziune France 2, France 3, France 4 și France 5, în care sunt promovate politicile de programare (profilul canalelor, structura genurilor de program, grila de emisie etc.) și politicile editoriale (scopuri, reguli și principii de realizare a programelor, norme de corectitudine și imparțialitate etc.). În acest act important pentru organizarea activității Societății France Televisions își găsesc reflectare principiile generale ale politicilor editoriale, care se potrivesc unei instituții publice a audiovizualului. Aducem doar câteva din principii, expuse în preambulul actului: promovarea valorilor integrității, solidarității și civismului, favorizarea dezbaterilor democratice, a schimburilor de gânduri, idei, opinii între diferite părți ale publicului, participarea la acțiuni în favoarea coeziunii sociale și la combaterea tuturor formelor de discriminare, asigurarea pluralismului programelor, a unei programări bogate și diversificate în domeniul emisiunilor culturale și al programelor pentru tineret, acordarea unei atenții deosebite programelor legate de mediu și de dezvoltarea durabilă, preocuparea permanentă pentru evitarea oricărei vulgarități în emisie etc. Conform art.2 al Caietului de misiuni și de sarcini, în scopul respectării principiului egalității tratamentului tuturor subiecților din societate, canalele de televiziune asigură onestitatea, independența și pluralismul informației, precum și expresia pluralistă a curentelor de gândire și de opinie. De asemenea, Caietul conține volumele de emisie dedicate mesajelor privind marea cauză națională, prezentate de Guvern, emisiunile hebdomadare, destinate informării consumatorului, mesajele realizate de către organele securității rutiere, dar și programele de propagare a culturii naționale (emisiuni consacrate expresiei literare, istoriei, cinematografului, artelor plastice, spectacole lirice, coregrafice și dramatice) în scopul păstrării identității culturale a țării. Vom observa, că unele instituții de stat și-au asigurat dreptul de acces la canalele de televiziune publică, dar într-un cadru legislativ concret și bine definit. Or, Codul Audiovizualului al Republicii Moldova nu definește cazurile concrete de oferire a spațiului de emisie Guvernului, care să vină cu „mesaje privind marea cauză națională”, organelor securității rutiere etc., excepție fiind doar anunțurile ce vizează starea de urgență (art.17), radiodifuzorul public fiind obligat să transmită informația parvenită de la autoritățile publice centrale,

necesară protejării vieții, sănătății și securității oamenilor sau prevenirii prejudicierii proprietății sau mediului. Însă, practica emisiei TV Moldova 1 cunoaște cazuri de plasare pe post a discursurilor de mai multe zeci de minute de ținute de conducătorii de vârf din țară la diferite întruniri, întâlniri, conferințe de presă etc. Un caz din această categorie de apariție pe post a reprezentanților puterii este luarea de cuvânt a președintelui țării la întâlnirea cu președinții de raioane, rectorii, reprezentanții societății civile, inclusă în ediția „Mesagerului” din 8 aprilie 2009 și care a durat 25 (!) de minute.

Referitor la politicile editoriale ale serviciului public de televiziune, organizația internațională din domeniul mass-media ARTICLE 19 vine cu o Lege-model cu privire la Radiodifuzorul public de servicii de programe, care prezintă un eventual mod de expunere a politicilor editoriale. Această Lege-model, după cum afirmă autorii, „reprezintă un set de directive bazate pe practica internațională, dreptul constituțional comparativ și cele mai bune practici din lume” [5]. O analiză comparativă a prevederilor expuse în Codul Audiovizualului al Republicii Moldova referitor la politicile editoriale ale instituției publice, raportate la directivele prezentate în Legea-modeli, nu denotă mari diferențe. Însă, în Legea-model mai relevant sunt elucidate necesitățile unei televiziuni inovatoare și de o înaltă calitate, care să reflecte varietatea de concepții și perspective din societate; necesitatea unui număr rezonabil de programe educative, cognitive, instructive, necesitatea de a contribui la dezbateri informate și gândire critică – idei, de care trebuie să se țină cont în procesul de elaborare a politicilor editoriale pentru TV Moldova 1.

Doar cunoscând și conștientizând întregul set de acte normative naționale și internaționale, rezoluții și recomandări ale diferitelor foruri, practicile internaționale în domeniul audiovizualului public, există posibilitatea de a elabora o politică editorială coerentă, adecvată rigorilor unei instituții publice și de a oferi tuturor cetățenilor țării posibilitatea de a se exprima liber în cadrul dezbaterilor televizate, care sunt necesare într-o societate ce se dorește a deveni democratică.

Dar să examinăm situația reală cu referință la politicile editoriale promovate, reieșind din noul act legislativ. Emisia televizată din anul 2006 – prima jumătate a anului 2007 se caracterizează prin lipsa unor emisiuni cognitive, pentru adolescenți și tineret, de dezbateri în public, ce ar lua în vizor problemele acute cu care se confrunta societatea. Spre exemplu, în cadrul ciclului de emisiuni „Viața publică” (60 min.) se puneau în discuție probleme, care nu erau de importanță națională și atingeau un număr redus de spectatori, cum ar fi „Călătorim cu taxiul: cine determină prețurile?” (22.01.2007) sau „Proprietatea intelectuală: totul pornește de la idee” (23.04.2007).

Televiziunea publică se confruntă cu vechea problemă – timpul redus de emisie, ceea ce nu permite promovarea unor politici editoriale ce ar cuprinde interesele variatei game de telespectatori. În anul 2007, în zilele de lucru emisia pentru telespectatorii din teritoriul dură între orele 7.00-9.00 și 18.00-24.00, în mijlocul zilei timp de 9 ore fiind anunțată o pauză în emisie. Doar telespectatorii din capitală, care erau conectați la emisie prin cablu, aveau posibilitatea să vizioneze și pe parcursul zilei programe în reluare, din fondul televiziunii, filme documentare și seriale, care și în 2007 acopereau o mare parte a emisiei. Titlurile ale câtorva din acestea: „Savoarea iubirii”, „Caracatița”, „Testul dragostei”, „Parola de amor”, „Detectivii”, „Labirintul”, „Prietenii la cataramă” și altele.

Emisiunile de știri continuau să se conducă de vechile principii de a scoate în prim-plan activitățile Președintelui țării, Parlamentului, Guvernului și erau reflectate în exclusivitate doar în plan pozitiv. De facto, știrile la TV Moldova 1 continuau să rămână niște cronici ale conducerii de vârf a republicii. Continua să fie îngădit accesul opoziției la televiziune, lipseau aproape cu desăvârșire emisiunile în direct, interactive. Concluzia este următoarea – scopul managementului, al administrației Companiei era de a nu-i supăra pe cei de la guvernare cu emisiuni pe probleme din realitățile țării, cu talk-show-uri, cu dezbateri sincere și acute, cu expuneri de opinii contradictorii. Or, o televiziune publică în primul rând reprezintă „un forum pentru dezbaterile în public, unde pot fi exprimate un spectru cât mai larg de opinii” [6]. Un argument în favoarea punerii pe post a astfel de programe îl servesc și axiomele expuse în culegerea intitulată „Presa descătușată”, dedicată principiilor de activitate a mijloacelor de comunicare în masă din SUA: „Ideile trebuie să intre în conflict una cu alta. Sistemul de administrare din țara noastră funcționează benefic în cazul când există șansa de a asculta opiniile contrare. Atunci când cetățenii respectă puncte de vedere absolut diferite, discuțiile la obiect, un așa proces înlesnește apariția unei guvernări judicioase” [7] (traducerea ne aparține). În cazul instituției publice a audiovizualului din Republica Moldova, suntem convinși că guvernarea țării nu înțelegea rostul televiziunii publice într-o societate ce se dorește democratică. A demonstrat-o în 2007, în cadrul alegerilor locale, când

partidul de guvernământ a pierdut peste 200 mii de voturi, comparativ cu alegerile precedente, una din cauze fiind și refuzul de a participa la dezbaterile electorale televizate. Este o chestie internă de partid de a participa sau nu la dezbateri, însă ignorarea televiziunii publice în cazuri când trebuie soluționate probleme de asigurare financiară, de re tehnologizare a bazei tehnice, de pregătire a cadrelor pentru televiziune va avea efectul bumerangului și va lovi încă nu o dată ignoranții.

O ameliorare a politicilor editoriale în conformitate cu principiile de funcționare a unei instituții publice autentice a survenit în a doua jumătate a anului 2007, în urma schimbării conducerii Companiei „Teleradio-Moldova”, angajării în calitate de consilieri a unor specialiști în domeniul televiziunii. În programele de emisie apar mai multe emisiuni în premieră ce vin să lărgescă aria tematică, categoriile de spectatori – „Ghid economic”, „Zona liberă”, „Contrapunct” (dezbateri publice), „Formula succesului” (schițe despre personalități remarcante din Republica Moldova), „Sinteza parlamentară”, „La obiect” (cognitivă), „Fii tânăr”, „Mai în glumă, mai în serios” (portrete de contemporani, moderator – Gh.Urschi), „Cronograf Cinema”, „Cronos” (o reluare a evenimentelor săptămânii), „Barometrul sănătății” etc. Însă, în politicile editoriale promovate (în special în edițiile de știri) continuă să rămână viabile tendințele vechi – reflectarea realităților preponderent de pe poziția partidului de guvernământ, problemele majore ale societății fiind evitate sau abordate formal, accesul opoziției rămânând sporadic și selectiv.

În anul 2008 sunt puse pe post alte câteva emisiuni noi, cum ar fi „Erudit-cafe” (joc intelectual pentru tineret), „Moldova: pagini de istorie”, „Împreună în viitor” (dedicată Anului Tineretului), „Cântecele lumii”, „La curțile dorului”, „Abraziv”. De la 16 iunie 2008, pentru prima dată în istoria sa TV Moldova 1 trece la emisia în regim non-stop. Timpul de noapte a fost acoperit de TV Moldova Internațional (TVMI), care în fond transmite emisiunile TV Moldova 1 în reluare. Emisia TVMI a început să fie transmisă nu numai prin satelit, dar și prin rețeaua terestră de emisie TV. Sunt unele tendințe de a schimba spre bine calitatea programării emisie TV Moldova 1, de a o face mai variată, ca să acopere mai multe categorii de telespectatori. Însă, se cere să remarcăm că rămân ocolite temele ce-i preocupă îndeosebi pe locuitorii țării. De facto, în această perioadă există doar o emisiune de dezbateri – ce ține de istoria țării („Moldova: pagini de istorie”) și nici una pe problemele actuale. „Zona liberă”, care a fost concepută ca emisiune de dezbateri, s-a transformat într-o trecere în revistă a activității ministerelor, departamentelor, altor instituții ale autorităților centrale, purtând un caracter de dare de seamă. Or, evaluând răspunsurile la întrebarea „Care sunt lucrurile ce vă îngrijorează cel mai mult în prezent?” publicate în „Barometrul Opiniei Publice” din anii 2008-2009, vom conchide că majoritatea populației continuă să fie îngrijorată cel mai mult de sărăcie (61%), prețuri (56%); îngrijorarea față de prețuri este mai pronunțată în cazul persoanelor în etate (64%). O parte semnificativă din cetățeni, în special cei tineri cu vârsta de 18-29 de ani, este îngrijorată de șomaj (50%) și de viitorul copiilor (48%), dar și de corupție (27%), de starea sănătății (13%), de criminalitate, infracțiuni, lipsa încălzirii în timpul rece al anului, relațiile interetnice, calamitățile naturale (inundații, alunecări de teren și altele). Aceste îngrijorări ar fi trebuit să devină teme de emisiuni, un prilej pentru discuții și dezbateri în programele instituției publice TV Moldova 1.

Analizând activitățile instituției publice TV Moldova 1 prin prisma politicilor editoriale promovate, vom insista asupra axiomei că nu pot fi ignorate cercetările opiniei publice, în special cele efectuate de Institutul de Politici Publice, investigații în care temei „Reflectarea corectă și transparentă a vieții social-politice și economice și asigurarea accesului la informație pentru societatea civilă” i se acordă o importanță deosebită. Rezultatele obținute în urma sondajelor care se desfășoară timp de 12 ani și-au demonstrat obiectivitatea, corectitudinea, veridicitatea, eroarea maximă de eșantionare fiind de plus-minus 3%. Dacă instituția publică ținea cont de indicatorii ce se referă la activitatea sa, situația cu transformarea televiziunii de stat în instituție publică, cu politicile editoriale promovate era să fie mult mai judicioasă și rezonabilă. Spre exemplu, numărul respondenților sondajului, care susțineau pe parcursul ultimilor 4 ani (2006-2009) că Radioteleviziunea publică reflectă evenimentele oarecum sau exclusiv prin prisma intereselor partidului de guvernământ, a atins în 2009 cifra medie de 40%, ceea ce este cu 10 la sută mai mult decât în anul 2006. Referindu-ne la accesul partidelor politice, vom menționa că în medie doar fiecare al cincilea respondent este de părere că la televiziunea publică Moldova 1 și la radioul public Radio Moldova au acces egal toate partidele. Posturile de televiziune din care se informează preponderent populația adultă, conform Barometrului Opiniei Publice din martie 2009, sunt Prime TV (68%) și pe locul secund TV Moldova 1 (46%). Aproape fiecare a patra persoană se informează și de la postul PRO TV (23%). Sursa cea mai importantă de informare a populației, conform

sondajului din 2009, continuă să fie televiziunea (90%), aceasta fiind și sursa de informare în care 61% din populație au cea mai mare încredere. De aici revine și responsabilitatea sporită pentru politicile editoriale promovate de posturile de televiziune și, în special, de cele publice.

În atribuțiile instituției publice de televiziune, conform Codului Audiovizualului (art.51 alin.(1) lit.i)) intră realizarea emisiunilor cognitive, destinate copiilor de diferite vârste, adolescenților, tinerilor. Astăzi programele documentare consacrate fenomenelor naturii, peisajului geografic exotic, monumentelor de artă, etnografiei, folclorului, artei plastice cunosc o substanțială creștere a numărului de realizări în toată lumea, indiciu sigur că aceste subiecte interesează opinia publică, ceea ce explică prezența lor masivă în grilele de emisie a televiziunilor de toate tipurile și orientările. Și ne putem doar exprima regretul, că un șir de emisiuni cognitive din programele de televiziune din anii precedenți au dispărut de pe ecranele TV Moldova 1 anume în perioada când s-a început transformarea/trecerea spre o instituție publică a audiovizualului. După 2004 rând pe rând au fost scoase din emisie programele „Vreau să știu” – teleenciclopedie pentru elevi, „Atlas” – emisiune cognitivă, menită se trezească interesul tinerilor pentru cunoștințe, concursurile „Tineri și dotați”, „Minerva”, cursul „Bazele informaticii și ale tehnicii de calcul”, Olimpiadele televizate pentru elevi la diferite discipline școlare. Apoi, la începutul anului 2007 a fost lichidată și subdiviziunea din cadrul Departamentului Proiecte TV responsabilă de realizarea programelor educativ-cognitive, acțiuni ce vin în disonanță cu rigorile politicilor editoriale ale instituției publice a audiovizualului.

În anul 2009 două evenimente din viața țării au constituit pentru TV Moldova 1 un real examen de corespundere/consonanță a politicilor editoriale promovate rigorilor unei instituții publice audiovizuale – desfășurarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare și reflectarea protestelor din 6 și 7 aprilie.

În campania electorală, care pentru mass-media a evoluat în perioada 5 februarie – 3 aprilie 2009, TV Moldova 1 a mediatizat intens activitatea guvernului și a partidului de guvernământ. Buletinele de știri au fost concepute astfel încât să influențeze electoratul în favoarea unui singur concurent electoral, discreditând în același timp alți concurenți cu șanse de a accede în Parlament. Partidul de guvernământ a fost prezentat drept singura formațiune care reprezintă ordinea, stabilitatea, bunăstarea, iar partidele de opoziție – ca sinonime, identice cu anarhia, haosul, sărăcia, cearta nesfârșită. În acest scop s-a recurs la procedee ce vin în contradicție cu etica și deontologia profesională: reflectarea tendențioasă, trierea informației, scoaterea acesteia din context, prezentarea informațiilor eronate, nerespectarea prezumției nevinovăției etc. Doar câteva exemple concrete în susținerea celor enunțate anterior: favorizarea Partidului Comuniștilor (PCRM) s-a făcut atât prin mediatizarea inițiativelor electorale ale guvernării – majorarea salariilor în sectorul medico-sanitar și bugetar, a burselor, reducerea prețurilor la pâine, a tarifelor la transportul interurban, acordarea pentru familiile defavorizate a polițelor medicale pe gratis la inițiativa președintelui V.Voronin, mărirea alocațiilor pentru participanții la cel de-al doilea război mondial etc., cât și prin prezentarea unor date care să impresioneze electoratul mai puțin informat, cum ar fi știrile că Republica Moldova este „un model regional” în domeniul asigurării medicale, că investițiile externe au atins în anul acesta un nivel record, că populația stabilă s-a majorat, că moldovenii se întorc de peste hotare etc.

Mai multe știri cu evidentă încărcătură electorală au fost transmise în afara rubricii „Electorală – 2009”, cum ar fi: participarea lui V.Voronin la lansarea primului proiect de telemedicină practică din Bălți (26 martie), întâlnirea lui Voronin cu lideri ai organizațiilor de tineret, apoi cu studenții orfani (27 martie), participarea Z.Greceanăi la ceremonia de inaugurare a unei săli de aparataj radiologic la Institutul de Oncologie (27 martie), participarea liderului PCRM la ceremonia de conectare la gazoduct a primelor 18 familii din Cucuruzeni, Orhei, întâlnirea lui Voronin cu reprezentanții etniilor din Republica Moldova (29 martie) ș.a.

Deși regulamentul aprobat de CEC interzice instituțiilor audiovizualului, cu excepția emisiunilor cu caracter electoral, să difuzeze materiale cu participarea concurenților electorali la evenimente sportive, emisiuni de divertisment, talk-show-uri, TV Moldova 1 a difuzat știri cu participarea lui Voronin de la deschiderea campionatului CSI la kikboxing (21 februarie), de la un concert din Palatul Național, dedicat zilei Armatei Sovietice (23 februarie), de la Cupa președintelui la șah (24 februarie), de la concertul de gală în cadrul festivalului „Mărțișor”, la care a participat și a vorbit președintele Voronin.

Pe de altă parte, la postul public TV Moldova 1 s-a menținut politica de ignorare a partidelor de opoziție sau de prezentare a lor în lumină negativă. Un exemplu de tratament preferențial al PCRM: la 8 martie, în buletinul de știri „Mesager” (edițiile de la orele 19.00 și 21.00) a fost difuzată știrea că PCRM a organizat „al treilea marș feminin” în sectorul Râșcani. Despre acțiunile altor partide din această zi nu s-a spus nimic, deși

Partidul Liberal Democrat (PLDM) și Partidul Social Democrat (PSD) au oferit flori femeilor din stradă. Un alt exemplu de prezentare a partidelor de opoziție în lumină negativă: într-un reportaj (22 februarie, 21.00), care prezenta în culori negre starea de lucruri de la Cimișlia, s-a menționat, printre altele, că primarul este membru al partidului Alianța „Moldova Noastră” (AMN). Conferințele de presă ale partidelor de opoziție au fost reflectate doar atunci când vorbitorii defavorizau un alt partid de opoziție sau favorizau PCRM. Spre exemplu, TV Moldova 1 a transmis de la conferința de presă a Partidului Democrat (PDM) că această structură politică consideră ciudată insistența unor partide de a se deschide secții de votare în afara ambasadelor, dar a ignorat faptul că PDM a calificat vizita ministrului de externe al Federației Ruse Kiril Lavrov în Republica Moldova drept una electorală (26 februarie, 21.00).

Referitor la dezbaterile electorale, modul de organizare a lor nu a stimulat, ci mai degrabă a limitat, a mimat informarea și schimbul de opinii între concurenții electorali, la unele „dezbateri” participând câte un singur concurent electoral. Un mod de favorizare a partidului de guvernământ a fost și stabilirea ordinii difuzării spoturilor publicitare, cele ale PCRM fiind difuzate, de regulă, fie la începutul, fie la încheierea blocului publicitar, sau și la început, și la sfârșit, pentru o memorizare mai favorabilă.

TV Moldova 1 a oferit acces preponderent guvernării, în detrimentul partidelor de opoziție; reprezentanții instituțiilor de stat, președintele Republicii Moldova, președintele Parlamentului și alți reprezentanți ai PCRM au fost citați în știrile electorale, în perioada 5 februarie – 3 aprilie, de 814 ori, celelalte partide și candidați independenți luați împreună au servit drept sursă de știri de 417 ori (de două ori mai puțin). De asemenea, și timpul oferit reprezentanților partidului de guvernământ a constituit circa 58% din timpul total predestinat tuturor candidaților electorali [8]. În așa fel, menționăm un dezechilibru al surselor în știrile cu impact electoral în folosul guvernării comuniste. Exemplele prezentate vorbesc despre faptul că strategiile editoriale adoptate de TV Moldova 1 nu au ținut cont de necesitatea publicului de a cunoaște informații relevante despre toți concurenții electorali și programele acestora. „Mesagerul” a prezentat evenimentele din campanie selectiv, în funcție de convingerile politice ale editorilor; s-au distorsionat declarațiile făcute de oponenții politici ai concurentului electoral pe care îl susțin, prin scoaterea din context a unor informații și comentarea lor în sens negativ, pentru a manipula opinia publică.

Referindu-ne la reflectarea de către TV Moldova 1 a protestelor din 6 și 7 aprilie 2009, vom menționa că aceleași imperfecțiuni ale politicilor editoriale promovate în campania electorală s-au repetat și în acest caz. Observațiile esențiale de asemenea țin de imparțialitatea, obiectivitatea reflectării evenimentelor, corectitudinea, echilibrul surselor, pluralismul de opinii, respectarea prezumției nevinovăției. La 6 aprilie, când au început protestele, TV Moldova 1 nu a inclus în buletinele informative nici o știre care ar fi reflectat evenimentele din Piața Marii Adunări Naționale. A doua zi, într-o conferință de presă, președintele Companiei Teleradio-Moldova a declarat că jurnaliștii de la TV Moldova 1 nu au știut despre proteste (!). În următoarele zile postul respectiv a acordat de două ori mai mult spațiu decât ocupă buletinele informative obișnuite.

TV Moldova 1 a selectat riguros subiectele pe care le-a inclus în buletinele informative. Știrile difuzate în această perioadă s-au referit, în principal, la ședința specială a guvernului prezidată de președintele Voronin, la reacția organismelor internaționale și a cancelariilor occidentale, care dezaprobau acțiunile violente de la Chișinău, la riscul la care au fost supuși copiii, la prejudiciile aduse statului prin distrugerea celor două sedii – Președinția și Parlamentul, la acuzațiile de organizare a „loviturii de stat” etc., însă nu a fost făcută publică opinia părții învinuite – a partidelor de opoziție, declarațiile diferitelor organizații neguvernamentale cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului și a libertății de exprimare, care au urmat după acțiunile de protest.

Prin selecția știrilor și unghiul de abordare a evenimentelor din 6-7 aprilie 2009, TV Moldova 1 a prezentat publicului informații preponderent din perspectiva administrației publice centrale, menținând imaginea pozitivă a președintelui țării, pe de o parte, și imaginea negativă a opoziției, pe de altă parte, ai căror lideri au fost acuzați de către diferite surse de implicare în organizarea violențelor. Majoritatea materialelor la temă au fost inspirate dintr-o singură sursă sau mai multe, însă care prezentau aceeași poziție – a administrației publice centrale. Jurnaliștii nu au specificat dacă au fost tentative de a contacta părțile vizate în controverse, tratând într-o lumină diferită imaginea administrației publice centrale și a Partidului Comuniștilor, pe de o parte, și stereotipizarea negativă a liderilor celor trei partide de opoziție – Partidul Liberal, Partidul Liberal Democrat și Partidul Alianța „Moldova Noastră”. Prezentarea selectivă a știrilor, menționarea unei singure părți și neinclusiunea surselor de alternativă, manipularea cu textul și imaginile, toate acestea au făcut ca

telespectatorul TV Moldova 1 să aibă acces doar la informație unilaterală, tendențioasă, prezentată din perspectiva autorităților publice centrale. În așa mod, Televiziunea publică nu a servit interesele publicului și nu i-a oferit informație complexă și nepărtinitoare care ar fi ajutat telespectatorii să-și creeze o opinie asupra a ceea ce s-a întâmplat la Chișinău și în alte localități din republică.

Rezumând cele expuse în articol, vom specifica:

1. Noul Cod al Audiovizualului al Republicii Moldova, după cum afirmă și mai mulți specialiști în domeniul mass-media de la noi din țară, dar și de peste hotare, este mai bun decât legislația precedentă de reglementare a spațiului audiovizual. Însă, s-a cerut ca acest important act legislativ să fie implementat în spiritul valorilor europene – valori democratice, cum ar fi pluralismul de opinii, libertatea de exprimare, accesul la informație completă și imparțială, dezbateri pe marginea politicilor promovate în stat etc., ceea ce nu s-a întâmplat în cazul politicilor editoriale promovate de TV Moldova 1.
2. N-au fost inițiate schimbări fundamentale și vizibile în modul în care radiodifuzorul public reflectă viața publică din țară. Sunt ocolite, ca și mai înainte, problemele stringente din societate. Rămâne și în continuare prevalatoare oglindirea activității instituțiilor guvernării, foarte rar fiind auzită și opinia reprezentanților societății. Aproape că lipsesc emisiuni de discuții în contradictoriu. Sunt puține și emisiunile cognitive, de popularizare a cunoștințelor. Lipsesc emisiunile instructive.
3. A fost realizat un progres nesemnificativ în vederea transformării TV Moldova 1 într-un difuzor public – într-o măsură a fost lărgită gama tematică a programelor televizate, însă în general politicile editoriale promovate nu s-au conformat prevederilor legale în vigoare. Procesul de transformare a instituției dintr-un instrument de propagandă într-un serviciu cu adevărat independent de difuziune publică este departe de a fi finalizat și în anul 2009.

Referințe:

1. Codul Audiovizualului al Republicii Moldova: analize și comentarii / C.Pârțac, I.Bunduchi, C.Marin. - Chișinău: ARC, 2008, p.39.
2. Codul Audiovizualului al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.131.
3. Katrin Nyman-Metcalf. Comentarii asupra proiectului Codului Audiovizualului al Republicii Moldova. Seminar: „Evoluția audiovizualului național și ajustarea cadrului juridic de reglementare în domeniu la standardele europene”, Chișinău, 25-26 aprilie 2006 (organizat de APEL și Consiliul Europei).
4. Codul Audiovizualului al Republicii Moldova: analize și comentarii, p.41.
5. Article 19. Memorandum – Proiectul Codului Audiovizualului al Republicii Moldova. Masă rotundă: „Proiecte de legi și stipulări vizând serviciul public de radio-tv”, Chișinău, 12 mai 2006 (organizat de Institutul de Politici Publice, Fundația Soros-Moldova).
6. Consiliul Europei. Recomandarea nr. R(94) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la politica comunicațiilor de masă, Praga, 1994.
7. Presa descătușată. - Viena: Serviciul de informare al SUA, 1995, p.49.
8. Comportamentul mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2009. - În: Mass-media. Buletin analitic. - CIJ, iunie 2009, p.20-31.

Prezentat la 17.03.2010